

AUTISTA GYERMEK AZ OSZTÁLYBAN

Többségi iskolába beintegrált autista vagy autisztikus tüneteket hordozó tanuló tanítása közben szerzett gyakorlati tapasztalatok megosztása

Készítette: Székácsné Kisvárdai Katalin
tanító szaktanácsadó

2021

„ Bizony, az Úr ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse, jutalom.”

(Zsoltárok könyve 127:3)

**„Minden féltett dolognál jobban őrizd meg szívedet,
mert abból indul ki minden élet.”**

(Példabeszédek 4:23)

„A szeretet a szíved megújulása.”

(Luther Márton)

„Légy bőkezű a dicsérettel, és óvatos a kritikával”.

(Ismeretlen szerző)

„Minden nap magában hordozza egy csoda lehetőségét.”

(Anonymus)

Leírásomban három SNI tanulóval való tanítói munkálkodásom tapasztalatait osztom meg.

„ A lelkes prózamondó”

J. Z. autista fiú, aki az osztályomba járt, életkorának megfelelő testalkatú gyermek, alapvetően kedves, jó kedélyű tanuló volt.

Korábbi szakértői vizsgálatai alapján került integrálásra egy többségi oktatási intézmény nem túl nagy létszámú osztályába. Így kerülhetett már elsőként hozzám. Negyedikes koráig tanítottam. Azért választom beszámolómban alanyául elsőként őt, mert pályám során ő volt az első gyermek, aki autizmussal küzdött, s a vele való mindennapos foglalkozás során meg kellett tanulnom bánni vele, alkalmazkodni hozzá, fejleszteni, alakítani őt. Máságát tekintve segítségemre szorult az iskolába való beilleszkedésében, illetve a tanulmányi munkájának zökkenőmentessé tételében.

Azt gondolom talán sikeresnek volt mondható a törekvésem, mivel az alsós évek után a felső tagozaton is szépen helyt tudott állni, s jelenleg középiskolás. Kisebbségnagyobb nehézségek adódtak a vele kapcsolatos munkámban, de mindig törekedtem minimalizálni azokat, s minél hamarabb megoldani a jelentkező problémákat. Ebben segítségemre voltak kollégáim, illetve a velem párban dolgozó kolléganőm. A kollégáimmal rendszeres egyeztetésekre volt szükség a fiú aktuális állapotáról, a vele való bánásmód mindenkorai sikeres voltáról. A szülők első pillanattól kezdve támogatták a munkámat. Velük is szoros kapcsolatot tartottam, segíteni kellett őket az éppen felmerülő problémák megoldásában. Muszáj volt nagyon felkészültnek lennem a legújabb kutatási eredményeket illetően az autizmusról, hogy mindig friss információk szerint segíthessem a szülőket a problémakezelésben. Jól együtt tudtunk dolgozni ezen a téren szülők, pedagógusok egyaránt.

Ez iskolánk erőssége - hiszen református iskolaként kiemelt feladatunk - a másság elfogadása, elfogadtatása, s a messze menőkig való segítségadás a rászorulóknak.

A korábbi vizsgálati eredményekből és a szülőkkel való beszélgetésekből megtudtam, hogy óvodás kora kezdetén jelentkeztek azok a viselkedésbeli problémák, ami miatt az óvónő vizsgálatra küldte J. Z.-t. Az édesanya már csecsemőkorban észrevette, hogy másodszülött gyermeke fejlődése eltér a nagyobb testvér fejlődésétől. Ez irányú kérdéseire az általa felkeresett orvosoktól nem kapott - utólag már tudjuk - reális magyarázatot. Sokat foglalkozott gyermekével, de sokkolta a családot az első szakértői vélemény, mely a gyermekkori autizmus diagnózisát állította fel. Normál óvodából gyógypedagógiai intézménybe helyezték át, autista csoportba, ahol egy tanévet töltött el. Ez idő alatt sokat fejlődött az óvó fejlesztések és az édesanya fáradhatatlan, gondos foglalkozásainak köszönhetően. A következő tanévet már többségi óvoda nagycsoportjában folytatta, s meg is tudta állni ott a helyét. Szépen beilleszkedett, barátokat is szerzett, érdeklődést mutatott az ottani foglalkozások iránt. Onnan írárták be a szülők iskolánk első osztályába, ahová igazgatói döntéssel felvételt is nyert. Osztályomba első perctől kezdve jókedvvel járt. Vidám alaptermészete már hamar megmutatkozott. Persze az autizmus jeleit is észleltük nála már az elején. Ezek felismerésében segített, hogy autista gyermekeket nevelő szülők találkozóira mentem el, hiszen fontos volt tapasztalatokat gyűjtenem, milyen problémák jelentkezésére kell felkészülnöm. Mindemellett a szakirodalom oldalait is fellapoztam e témában. Ezek voltak a kezdeti lépések.

Azután is igyekeztem nyomon követni az autizmusról szóló megjelent cikkeket, de később már sok mindent J. Z. tanított meg nekem saját magával kapcsolatban. Egykori óvodapedagógusait felkeresve - mindhárom intézményben - tájékoztam a gyermek kollégák által tapasztalt állapotáról. A problémák megoldásának útját is kutattam ezektől a kollégáktól. Legfőbbképpen a gyógypedagógiai intézményben dolgozó óvodapedagógus kolléga tudott a leginkább használható információkkal szolgálni.

J. Z. iskolás korára már másodjára volt szakértői bizottság előtt, s a harmadik osztály tavaszán is vizsgálták. A vizsgálatok egyértelműen továbbra is igazolták a gyermekkori autizmus diagnózisát. A szakemberek a javaslatban említették a kommunikációs készségek és a szociális készségek fejlesztését. Javaslat volt továbbá, hogy beszédészlelését, megértését, kifejező beszédét pontosítsuk. Mindezek szükségességét éreztem is a tanítás során. Nagy türelemmel kellett visszakérdeznem, ha bizonytalan voltam abban, mit is szeretne kifejezni a mondandójában. Akár kérdést, akár közlést fogalmazott meg. Ez a nehézség a kezdetekben fennállt, majd harmadik osztályra alábbhagyott, s negyedik osztályra újra felerősödött. Hasonlóképpen történt ez a tanítói utasítás, magyarázat megértésével, de még inkább az elfogadásával kapcsolatban. Kiskamasz korba lépve még nehezebben „hagyta magát rábeszélni” a gyermek a jó megoldásra, ha ő elhibázta a válaszadást. Meg kellett ragadnom az órából azt a néhány percet, amikor több oldalról megközelítve tudtam levezetni J. Z.-nek azt, hogy mi szerint kellett volna gondolkoznia a jó megoldás megtalálásához. Nem minden alkalommal sikerült elfogadtatnom vele az általam kidolgozott megoldási utat, de próbálkoztam rendületlenül. Volt olyan helyzet, amikor zökkenőmentesen vagy legalábbis zökkenő mentesebben ment végbe ez a folyamat. Talán ilyen eset volt több.

A fent említett nehezítettség az anyanyelv órákon olvasmányok, versek elemzésénél jelentett sűrűbben gondot számára, illetve számunkra. Különösen nehéz volt a mesék tanulságának felismerése, megfogalmazása. J. Z. gyakran félreértelmezte a szöveg mondanivalóját. Kevésbé ismert kifejezéseknél, régies szavaknál, idegen eredetű kifejezések előfordulásakor mindenképpen magyarázatot kellett adnunk neki. Ebben nagy szüksége volt a tanítói segítségre. Ha nem sikerült a társak által elmondottakat megérteni, akkor én próbáltam segítséget adni. J. Z. rögtön jelezte - gyakran nem jelentkezéssel, hanem belekiabálással - ha valamiben bizonytalan volt, ha valamit nem értett. Akár többször is egy órán. A többi gyermek az első időkben nem értette, hogy társuk miért „értetlenkedik, vitatkozik még” velem. Később sikerült az osztály tanulóival elfogadtatnom, hogy J. Z. másságához mindannyiunknak alkalmazkodnunk kell. A gyerekek elfogadták, hogy J. Z. -vel időnként néhány szóban még tovább beszélgetünk a bennük fel sem merülő vagy már megértett problémáról. Akkor vonódott be az osztály többi tanulója ezekbe a magyarázó beszélgetésekbe, ha J. Z. az osztály szórakoztatására valami vicceset próbált mondani. Ilyenkor a közösség megmosolyogta a humort, a gyermek pedig nagyon élvezte ezeket a helyzeteket. Ilyenkor fel kellett hívnom J. Z. figyelmét arra, hogy a komoly munkát ne zavarja meg nevetéssel, s ha érti már a feladatot, végezze a dolgát szorgosan. Ez a visszarázás, visszarázódás általában rövid időn belül sikerült. Természetesen az órához jól kapcsolódó, odailő humornak helye lehet a tanulás közben, alkalmazzuk is. Ezzel kellemes légkört biztosítva a tanítás-tanulás folyamatához. Ezt elengedhetetlenül fontosnak tartottam és tartom.

A vers- és prózamondás területén is segítségre szorult a gyermek. Nem azért, mert nem ment neki, hanem egy kis irányítás kellett számára, hogy ne legyen túlhangsúlyozott, komikusan előadott a mű. Nem érezte biztosan, mi a helyes hangsúlyozási, hanglejtési szint, amelyen igazán élvezhető az ő szereplése.

Különösen nehézséget okozott a gyermeknek a szövegértő feladatok megoldása. Második osztály végén és harmadik osztályban gyakran értetlenül állt bizonyos szövegértési feladattípusok előtt. Külön magyarázatot, példákkal való alátámasztást követelt meg a neki való segítség. Abban az időben több rossz jegy is született emiatt. Egészen elvont kifejezéseket, átvitt értelemben használt szavakat, mögöttes tartalommal, jelentéssel bíró közmondásokat legtöbbször félreértelmezett még később is. Ebben gyakori segítségre volt szüksége.

Édesanyja is sokat gyakorolt vele ilyen típusú feladatokat, s érezhető volt ennek a hatása. Az előírt heti három fejlesztő foglalkozáson - a gyógypedagógus kollégával rendszeresen egyeztetve - részesült az ez irányú fejlesztésben. Amikor a tanítási órán észlelhető volt egy probléma, a felzárkóztató foglalkozásokon is gyakoroltam a gyermekkel a számára nehézséget okozó feladatmegoldást.

J. Z. számára rendkívül fontos volt még a nagyfokú türelemmel való odafordulás. Nemcsak a tanulmányi munkájában, hanem a viselkedésében is fokozott figyelmet igényelt. Elsőként tanítani kellett számára a gyerektársakhoz való közeledést, hogy az ne legyen agresszív megmozdulás. Kicsit nehezen ment a fiú számára a kis pajtásoktól való kérdezés, a több gyerekből álló játékba történő bekapcsolódás. Lépésről lépésre kellett megtanítanunk neki a társas kapcsolat építésének, fenntartásának megfelelő elemeit. Hosszú folyamat volt ez, melynek nehézségei még fel-felbukkantak később is.

Szeretetteljes hangvételi beszélgetésekkel, türelmesen elmondott magyarázatokkal általában sikerült hatni a gyermekre. Képes volt napról napra

alakulni a kívánt helyzetekhez. Legtöbbször nagyon meg akart felelni a tanítói elvárásoknak. Bizonytalanságakor nem félt segítséget kérni a pedagógustól. Ezekben az években voltak nehéz időszakok, ilyenkor agresszív viselkedés jellemezte. Legfőbbképpen játék közben. Ennek kezelése is türelmet és mérhetetlen odafigyelést kívánt meg. A szabadidős játék teljes időtartama alatt őt kellett figyelni, s ha társa, társai felé fordult volna indulatosan, rögtön ott teremve kellett őt kisebb-nagyobb időtartamra a játékból kivonni. S természetesen elengedhetetlen volt részletről részletre megbeszélni vele cselekedeteinek helyességét, helytelenségét, hogy mit kellett volna másképpen csinálni. Megtanult bocsánatot kérni azoktól, akiket bántott (akár szóval, akár tettlegességgel). Volt olyan időszak, amikor sűrűsödtek az általa elkövetett bántások, no és a bocsánatkérések is. Ebben a szakaszban nem tudta érzékelni azt, hogy bántani nem szabad, és hogy ez a legfontosabb. Úgy érezte, ha bocsánatot kér, már jóvá is tette a hibáját. „Sportot űzött a bocsánatkérésekből”. Nem ment könnyen az erről való leszoktatás, de sikerült.

Gyakran előfordult - bár később egyre ritkábban - hogy a társakkal való közös játék alatt véletlenszerűen sikerült keményebbre egy mozdulat és - akaratán kívül - fogott meg erősebben egy kezét vagy kapott el egy vállat durvábban a kelletténél a fogócskázás közben. Csak következetes leállítással tudtam ilyenkor eredményt elérni a gyermeknél.

Természetesen nagy segítségemre voltak ebben kollégáim mellett a szülők. Velük állandó és szoros kapcsolatot tartva minden felmerülő problémát megbeszéltem. Az édesanya rendkívül segítően állt a problémamegoldás oldalára. Csatlakozott hozzánk az otthoni magyarázataival, a fiú lelki világára ható beszélgetéseivel. Mindig következetesen terelte jó útra a gyermekét.

Közös egyeztető beszélgetéseinken segítettem őt abban, hogyan irányítsa a gyermekkel való lelki beszélgetéseket, hogy eredményes legyen a problémamegoldáshoz vezető út. Így juthatott sikerre valamennyi próbálkozásom J. Z. oktatásával-nevelésével kapcsolatban.

Sokat beszélgettünk J. Z.-ről az édesanyával, ő is igényelte a folyamatos tájékoztatást, és én is fontosnak tartottam, hogy a szülők minden iskolai történésről tudjanak. Gyakran rendkívüli fogadó óra keretében tudtunk beszélni. Minden szülői találkozón jelen volt az édesanya és többször voltam családlátogatáson is náluk.

A családi segítség és a kollégák segítő hozzáállása mellett iskolánk igazgatója - mint gyógypedagógus szakember - is támogatta munkámat. Hozzáértő tanácsaira mindig számíthattam. Megnyugtató érzés volt, hogy ha számomra ismeretlen, meglepő probléma merült fel J. Z.-vel kapcsolatban, volt kihez fordulni segítő útmutatásért. Így lehetett zökkenőmentesen dolgozni.

Végezetül bevallhatom, hogy izgalommal, sőt kis félelemmel vállaltam el J. Z. nevelését. Mivel új, ismeretlen kihívás volt számomra, nem voltam biztos benne, hogy meg tudom-e oldani a rám nehezedő feladatot. Bizonytalanságomban azonban biztattak a már autista gyermekkel foglalkozó kollégák. Bár azt is tudtam, hogy az autizmusnak sokféle megnyilvánulása van, nem lehettem biztos abban, hogy milyen mértékben sikerül J. Z.-nek integrálódni az osztályközösségbe.

Bíztam a segítő szülői háttérben és a kollégáim, az igazgatóm támogatásában. Annak idején az megnyugtató volt, hogy abban megegyeztünk a szülőkkel, hogy minden tanév végén értékeljük az éves munkát, a gyermek fejlődését, s döntünk, nem kell-e oktatási intézményt váltani. Ez az évi végi kiértékelés mindig megtörtént, s összehangolt munkánk eredményeképpen nem kellett a

gyermeket más intézménybe átvinni. Utólag úgy érzem, megérte vállalni J. Z. tanítását, nevelését. Mára irodalmi esteken szerepel a fiú vers- és prózamondással. Az osztályközösség oszlopos tagja lett felsőben is. Azóta a középiskolai tanulmányait is nagy szorgalommal végzi.

„ A csendes megfigyelő”

A következő tanuló, akiről írok (N. B.) első osztálytól kezdve az osztályomban tanult. Ő óvodás korában SNI besorolást kapott a róla szóló szakvéleményben, majd iskolába lépéskor már BTMN kategóriába került. Autisztikus jellemzőket hordozott. Tanulmányait megfelelően teljesítette, viszonylag jó érdemjegyekkel értékelhettük teljesítményét, de nem volt kimagasló különösebben egyik tantárgyból sem. Pedig kellő motivációval, szorgalommal többre lett volna képes. Az angol nyelv tanulásával nehézségei voltak. Érdeklődési köre a természet világa volt, s az őslényekről sokat is tudott. Ezekben a témakörökben beszélgetett legszívesebben. Halk szavú, nagyon visszahúzódó fiúcska volt. Különös gyerek furcsa szokásrenddel, számomra néha kicsit érthetetlen neveltségi jellemzőkkel.

Az őt ért kisebb-nagyobb sérelmek terhét napokig, hetekig hordozni volt képes, csak a szülei tudtak nagy unszolások árán valamiféle információt kicsikarva következtetéseket tenni, vajon ki vagy mi lehet a befelé fordulás oka. Ilyenkor játék közben félrehúzódott, elvonult, magányosan járt-kelt még szabadidőben is. Ez általában néhány napig tartott. Játékaiban a kitalált fantáziavilágot kedvelte, ebbe próbálta néhány társát is bevonni, s ha sikerült, ketten kergettek képzeletbeli lényeket, s menekültek ősvilági szerzetek elől. Pedagógusi közeledést, érdeklődést nem fogadott el, hiába próbáltam finoman érdeklődni a problémájáról. Nehezen barátkozott, legtöbbször csak néhány társával játszott,

nem szívesen nyílt meg ismeretlen felnőttek előtt. Nehezen fogadta el az új pedagógusokat, akik az osztály munkájába bekapcsolódtak. A testi kontaktus legminimálisabb formáit is nagyban kerülte. Kicsit nehéz volt elfogadnom azt, hogy míg más gyermek szereti, ha a tanító megsimogatja a fejét, addig ő kitért a simogató kéz elől. Ez a jellemzője nemigen változott a négy év alatt. Bár a láncolvasást jelző válfogást a későbbiekben egy rövid ideig már eltúrte.

Tanulmányi munkájában nem túl sok szorgalom jellemezte, ami kötelező volt, azt éppen megcsinálta, de többre is képes lett volna. A szülei nem erőltettek semmit nála, mert elmondásuk szerint a gyerek fáradt, s nem akarták erőltetni. Tehát otthon a többre való motiválás nem valósult meg.

Az édesanya azt állította, hogy nekik a hétfégi házi feladatok megoldása is sok könnyörgés árán valósult meg, a fiú csak folyamatos kérlelésre kezdte el csinálni a feladatait. A tanítási órára ez nem volt jellemző. Itt igaz, hogy a többi tanulónál lassabb tempóban, de végezte a feladatait.

Már a gyermek iskolánkba való jelentkezése is érdekes volt. Egy esetleírásnak is beillő történet. Amikor gyermeke nagycsoportból iskolába készült az anyuka eljött a kijelölt nyílt nap órájára. Jól sikerültek az akkori magyar órák az előző osztályommal, s nagy volt az érdeklődés is (a 22 fős osztályteremben összesen 54-en ültek). Az akkori negyedik osztály tanulói is nagyon ügyesek voltak, aktívan, pörgősen zajlott a tanítás, amibe bevontam a szép számban megjelent óvodásokat is. Ezen az órán volt jelen N. B. édesanyja, s meg volt elégedve a látottakkal, mint azt ki is fejtette az óra után.

Ekkor mesélt először gyermekéről, akit már három iskola nyílt napjára vittek el a közelmúltban, de a gyermeknek eddig még nem volt pozitív élménye. (Az egyik iskolában bebújt a tanári asztal alá, és sehol nem válaszolt a tanítók kérdéseire.) Egyszóval az édesanya kétségbeesését fejezte ki, hogy vajon hová fogja tudni beíratni fiát, ha nincs olyan tanító, akit a gyerek elfogadna.

Ezért kért meg engem, fogadjam őt gyermekével nyílt órára egy általam megadott nyugodt, átlagos iskolai napon, hogy kiderüljön, vajon a fiúnak is tetszik-e iskolánk, meg tudunk-e barátkozni egymással.

Igazgatói engedéllyel megvalósult a találkozás. A negyedikeseket felkészítettem, hogy hagyják nyugodtan alkotni a kis ovist a maga feladatával. Számukra is érdekes helyzet volt, hogy valaki egyedül jön nyílt órára. De jól fogadták a nem szokványos helyzetet, nagyon aranyosak voltak az órán. Mivel az anyuka elmondta, hogy gyermeke nem szeret rajzolni, ezért technika órára hívtam meg őket. Kíváncsi voltam, hogy ha az általa nem kedvelt tevékenység közben látja örömmel, jókedvűen dolgozni gyerektársait, vajon milyen érzés lesz számára, hogyan fog reagálni ebben a helyzetben. A negyedikesek nyírtak, ragasztottak, a feladat megbeszélése után már elég önállóan, így én oda tudtam ülni a fiú számára kikészített iskolapad mellé, hogy beszélgetni tudjunk. Mire érkeztek, már szépen előkészítettem a rajzeszközöket, s a fénymásolt színezőket. Korosztályához illő, érdekes mintákat választottam. Mivel húsvét közelgett, tavaszi virágok képei, állatok rajzai voltak az ábrákon. A színes ceruzák közé neon, arany és ezüst színűt is becsempészttem.

Ezeknek különösen nagy sikere volt. A gyermek színezni kezdett, a különleges cerkákat nagy előszeretettel használta munka közben. Az édesanya nagyon meglepődött a gyermeke viselkedésén, hisz a gyermek nyugodt volt, amikor a terembe belépett, nem kellett unszolni, egy rövid csendes körbenézés után le is ült az asztalhoz. Feloldódása után még kommunikálni is tudtam vele, sőt később kérésemre színezésbe kezdett. Az A/4-es lap jelentős részében készen lett a munkájával. N. B. édesanyja szerint ilyen addig még nem volt, meglepő volt a gyermek érdeklődése a feladat iránt, a türelmes munkálkodása, a nyugodt, igényes feladatvégzése. Az édesanyjának jó érzés volt megélni mindezt.

Az órát teljes egészében nálunk töltötték, sőt nem is kíváncszott hazamenni a gyermek, s még azután is maradtak.

A szülővel közös célunkat elértük, a gyermek feloldódott ebben a környezetben.

Az anya eldöntötte, iskolánkba íratta gyermekét.

Ahogy a gyermeket egyre jobban megismertem egyre világosabbá váltak (még az első osztály első időszakában) a gyermek kapcsolatteremtési nehézségei. Már a tanév elején megtudtam, hogy N. B. a Nevelési Tanácsadó szakemberének a fejlesztése alatt is áll. A szakvéleményben olvasható volt, hogy N. B. korábbi vizsgálataiban kevert specifikus fejlődési zavart állapítottak meg. Ehhez heti 2 fejlesztő foglalkozást javasoltak, amit a gyermek az óvodában meg is kapott. Így indultunk az első évnél.

Kolléganőmmel nagy együttműködésre volt szükség, hogy a gyermek szokatlan igényeit ki tudjuk elégíteni, s így zökkenőmentessé tudjuk tenni mindennapjait az iskolánkban.

Az egyik súlyos probléma, ami felmerült, az az volt, hogy a gyermek nem volt hajlandó a mosdóba kimenni a dolgát elvégezni. Illetve kiment, de nem végezte el a szükségleteit. Néhány hét után derült fény erre, a szülők elmondása alapján. Próbálkoztunk őt aztán egyedül kiengedni, amikor zavartalanul működhetek volna a dolgok, de így sem sikerült feloldódnia annyira, hogy elvégezze szükségleteit. Ekkor gyógypedagógus igazgatónk tanácsát kértem ki, hogy mi legyen a következő lépés.

Az osztályunkban tanító valamennyi pedagógussal egyeztetnem kellett, hogy ők is tudjanak a gyermek problémájáról, s azt kezeljék bizalmasan. N. B. nem kommunikált velünk erről a gondjáról, sőt, a szülő kérte, ne is kezdeményezzünk nála, mert úgysem fog megnyílni a gyermek.

A kollégákkal együtt gondolkodva a segítségnyújtásról megterveztük, hogy a gyermeknek engedélyezzük a jól megközelíthető, nem zsúfolt tanári WC

használatát egy másik épületrészben. Igazgatónk még kulcsot is csináltatott nekünk ehhez. Azt is megterveztük, hogy ebédidő közben, teljes észrevétlenségben biztosítunk a gyerekeknek lehetőséget elvégezni a szükségleteit. A szülőkkel közös véleményünk volt, hogy legalább ez az egy mosdózási alkalom jól jönne a probléma kezelésében. A gyermekkel kicsit burkoltan kellett megbeszelnünk mindezt, mert szégyenérzete volt. Mindannyian éreztük, hogy mihamarabb kell egy jól használható, működő megoldás, amire tettünk is egy próbát. Azon a napon sikerült a gyermeknél eredményt elérni a dologban, de nagyon tiltakozott a helyzet ellen. Valószínűleg túlzásnak érezte, hogy ilyen kiváltságos helyzetbe kerüljön az általa nyíltan fel nem vállalt nehézsége miatt, a rendelkezésére bocsátott megoldást pedig szintén szégyenként élte meg. Azt gondolom, ekkor érezhette azt, hogy próbálnia kell a többiekhez hasonlóan kezelni ezt a problémát. Attól kezdve többször nem ment a tanári WC-be. A kollégákkal egyeztetve úgy döntöttünk, hogy csak egymaga, nyugalmi időszakban megy majd mosdózni. De akkor még mindig nehézség volt, hogy nem szólt, nekünk kellett finoman, észrevétlenül felajánlani a mosdózás lehetőségét. Figyelnünk kellett, hogy a társak ne vegyék észre mindezt. Amikor odáig eljutottunk, hogy elfogadta a felkínált egyedül való mosdózás lehetőségét, akkor a padok alatt kúszva ment ki a tanteremből. Persze a többi tanuló számára éppen ez volt a feltűnő. Ezt is kezelni kellett.

Sok időbe telt, míg N. B. megértette, hogy ezzel még feltűnőbbben viselkedik, mintha jól láthatóan vonulna ki a teremből. De ekkor a legtöbb napon már legalább száraz nadrággal ment haza.

Körülbelül három év után már nemcsak külön, egyedül, hanem a többiekkel együtt is el tudta intézni az ilyen dolgait. Nem volt egyszerű a problémamegoldás, de kollégáim segítségével sikerült.

Az iskolalelkésztől is kértem tanácsot az ügyben, hogyan lehetne elősegíteni a gyermek szorongásos helyzetben való feloldódását. A gyermekkel való beszélgetéseivel tudott volna lelki gondozó segítséget nyújtani magának a gyermeknek és a családnak is, de ezt a szülő nem kérte, nem fogadta el. Ezért csak a mi pedagógusi próbálkozásaink maradtak.

N. B. szülei nem mindenben értettek velem egyet, nem minden jelzést tudtak maradéktalanul elfogadni, egyetérteni vele, tehát a család nem mindig volt teljes mértékben segítségünkre a pedagógiai munka során. Nekünk, pedagógusoknak - a tapasztalataink alapján - minden felmerülő nehézségre volt megoldási javaslatunk, tudtunk kiutat találni a problémás helyzetekből, és meg is tettük, amit pedagógusként lehetett. Többször írok leggyakrabban, hiszen ez a feladat is csak úgy volt sikerre vihető, ha a kollégákkal összefogva cselekedtünk. Segítettük egymást az észrevételek jelzésével, a tapasztalatcserével. Hála a jól szervezett együttműködésnek, mára már ez a tanulónk is középiskolában tanul. A kilencedik évfolyamot magyar és matematika tantárgyból dicsérettel zárta.

Összegzésképpen elmondható, hogy N. B. is jól tudta teljesíteni a felső tagozatos követelményeket, igaz, hogy az ő zárkózottsága később is megmaradt. Felső tagozaton is csak egy barátja volt igazán. Továbbra is nehezen szólalt meg, nem szívesen teremtett kapcsolatot. Az újonnan megjelenő tanárait is nehéz volt megszoknia.

Sok szép emléket őrzök N. B. tanításával, nevelésével kapcsolatban is. Sok erőt adott, hogy vele négy évet munkálkodhattam együtt, rengeteg tapasztalatom gyűlt össze és sikeresnek érzem a pedagógiai munkámat. Mindazok ellenére, hogy ebben az esetben a szülőket nem sikerült a maximális együttműködés útjára állítani. Ők is a gyermekük mellett álltak, foglalkoztak is vele, de nem minden jelzésünket vették jónéven, nem minden segítő jó tanácsot fogadtak el, szívleltek meg.

Be kellett látnom, hogy a gyermekük nevelése legnagyobb mértékben a szülők felelőssége. Azt is el kell fogadnom, hogy a jobbító szándékkal tett javaslataim nem kerültek beépítésre a szülői nevelésbe. Ennyit tehettem, a tőlem telhető legtöbbet. A szülők megelégedéssel búcsúztak a negyedik év végén, számukra így volt teljes a gyermek alsó tagozatos nevelése.

„ A megfontolt történész”

Harmadikként R. M.-t említem, aki jelenleg is tanítványom a felső tagozaton, *Életvitel és gyakorlatok* órákon foglalkozom vele. Alsó tagozatos korában is jól ismertem őt, mert a szomszédos tanteremben tanult, s a kolléganő gyakran mesélt róla, sokat hallottam az akkori nehézségekről, azok megoldási próbálkozásairól.

Különleges egyéniség, egy bizonyos területen kimagasló, rendkívüli a tudása, de viselkedésében nagyon eltér a társaitól. Nehezen indult az első osztályos beilleszkedése, sokat bújt a pad alá, akár órákig ott kuksolt, gyakran dudorászásával, külön magyarázataival tartotta fel a tanítási óra menetét. Rendkívüli türelemmel, odafigyeléssel sikerült mégis a feladataira terelni a figyelmét, s tudatosítani nála az iskolai élet, munka menetét.

A felső tagozatra már megszokta, mit szabad és mit nem a tanítási órán, de a feladatok elvégzése még mindig nem történik meg maradéktalanul. Amihez éppen kedve van, azt megoldja, a számára nehéznek ítélt vagy érdektelen feladatok alól kibújni próbál. Az életvitel órákat legalábbis ilyen lazulósnak érzi. Én nagyon odafigyelek az órai motivációra, igyekszem az órák többségében valamennyi tanulónak választási lehetőséget biztosítani a felkínált feladatokban. A tananyaghoz, az elméleti tudásanyaghoz kapcsolódó feladatokat mindig úgy tervezem, hogy legyen közöttük kreatív, egyéni ötleteket megvalósító feladat, de a konkrétan megjelölt, kész terv alapján megoldható feladatajánlás is. A

kézműveskedő munkáknál legtöbbször sablont is adok segítségül. Így akinek kevés ötlete van, vagy éppen azon az órán nincs kedve kreatív ötlet után kutatni, könnyen tud dolgozni, sikeresen tudja teljesíteni a feladatát.

R. M. esetében ezt még azzal is kiegészítem, hogy nagyon figyelem őt az óra eleji beszélgetés során, amikor az órai feladatokat beszéljük meg. Időnként van olyan alkalom, amikor könnyebben be tud kapcsolódni az órába, külön feladatot nem igényel. Esetenként a számára kedves osztálytárssal, osztálytársakkal együtt munkálkodásra is képes, ha csoportos munkáról van szó. De legtöbbször egyénileg kell vele beszélgetnem, hogy valamilyen feladatra rá tudjam venni. Neki még bővebb feladatválasztási lehetőséget biztosítok. Nagyon ritkán saját ötlete is fel-felcsillan, akkor nagyobb kedvvel munkálkodik.

Az őt kiemelten érdeklő történelmi témakör - melyben kimagasló tudással rendelkezik - csak ritkán volt beilleszthető az életvitel tananyagba, de időnként éltem ezzel a lehetőséggel és neki az őt érdeklő témakörön belül javasoltam feladatot. Ekkor boldogan kereste a feladat megoldását, büszkén mondta el az óra végén a többieknek, milyen megoldást dolgozott ki. Egyéb esetekben nehezen lehet szóra bírni. Ha úgy hozza kedve, óra közben is akár odajön hozzám, megosztja gondolatait, de sok alkalommal csak magába fordulva ül és dolgozik vagy éppen nem. Nagy türelmet igényel a vele való foglalkozás, de minden pozitív reagálásnak, minden elkészített feladatnak örülhetek. Sőt, külön nagy eredmény, ha egyéni ötlettel bármit jó kedvvel készít el.

R. M. esetében sok egyeztetésre volt, van szükségem az osztályfőnökével, éppen mi jellemzi a tanuló munkához való hozzáállását. Nagy segítséget jelent ez nekem ahhoz, hogyan tervezem az órai munkát, vajon várhatom-e R. M. aktivitását, érdeklődését. A gyermek legtöbbször jól fogadja a vele való külön beszélgetéseimet, s büszke, ha tudom dicsérni munkáját. Igyekszem is minden alkalommal pozitív visszajelzést adni neki, hadd „töltekezzen” belőle.

Azokon az órákon, amikor az én közeledésemet nem veszi szívesen, különösen fontos megengednem, hogy a kedves barátjával beszélhessen, akár együtt dolgozhasson a feladaton. Így megoldható, hogy munkálkodjon azon az alkalmon is.

Összefoglalva azt mondhatom, hogy R. M. tanítása során is gyarapodtam új tapasztalatokkal. A rá való külön odafigyelés, a türelmes szó mindig célhoz vezetett. Érdekes volt megtapasztalni kedves egyéniségét és különleges, magas szintű történelmi tudását.

Összegzés

Mindhárom tanulóval való foglalkozás csak úgy volt, lehetett sikeres munka, hogy az a kollégákkal összefogva, szoros együttműködésben valósult meg. Másképpen hiábavaló próbálkozás lett volna. A kulcsszó minden autista gyermek nevelésében a TŰRELEM. Rendkívüli ODAFIGYELÉS szükséges hozzájuk, mérhetetlen együtt gondolkodás velük, az EMPÁTIA magas szintje kell, hogy jellemezze a tanuló-tanító kapcsolatát.

Lezáró gondolatok

Az írásos munkám elején írt idézetekre utalva:

Fontosnak tartottam a gyermekeket Isten ajándékaként a tenyeremen hordozni, s az ő szívük minden rezdülését úgy őrizni, mint az én szívem szeretetét. Ezáltal újultunk napról napra ismeretekben, eredményekben, s bőkezű dicséretetek által erősödtek a gyermekek is, a finoman megmondott kritika pedig a javukra tudott lenni, mert segítségemet is adtam mellé, hogy változni, javulni tudjon a kritikus helyzet. Így történhetett - véleményem, érzéseim szerint -, hogy majd minden napon csodát élhettem, élhattunk meg. Mert minden kicsi eredmény, minden

kicsi előrehaladás csoda, isteni ajándék volt. S hogy végig kísérhettem e gyermekek fejlődését az évek alatt közös munkálkodásban, szép és tartalmas napok emlékeit jelenti.

Istennek hála erőt kaptam ehhez a munkához, meg tudtam újulni a mindennapokban, ki tudtam tartani mindvégig, s mindig kaptam jelzést minden, a problémából kivezető útra. SOLI DEO GLORIA!

Székácsné Kisvárdai Katalin